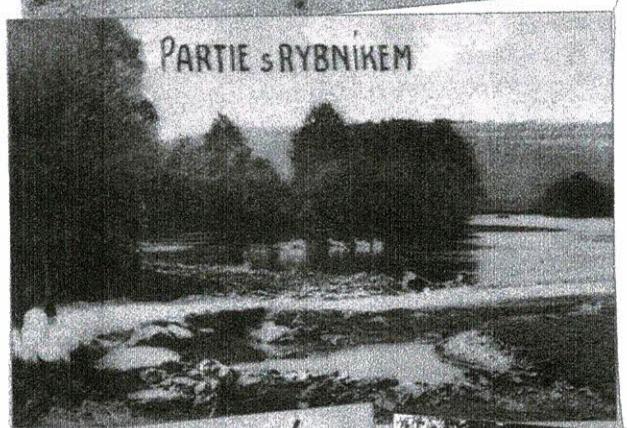

Střípky z kroniky

1995 – 2017

INNOCENTE (prostě)
J. Hanzálková

Ze starých chalup
nezbylo už nic.
Jen naše dětství
snad tam někde bloudí,
z rozpadlých pecí
čichá chutnou vůni
žitného chleba,
pouťových koláčů,
ztišeně poslouchá
bzučení kolovratů
a staré babiččiny báje.
My v panelácích
s pračkou a tranzistory,
s autem a televizorem
jinak se řítíme
atomu překotních dní.
Není čas vzpomínat
na to, co dávno není.

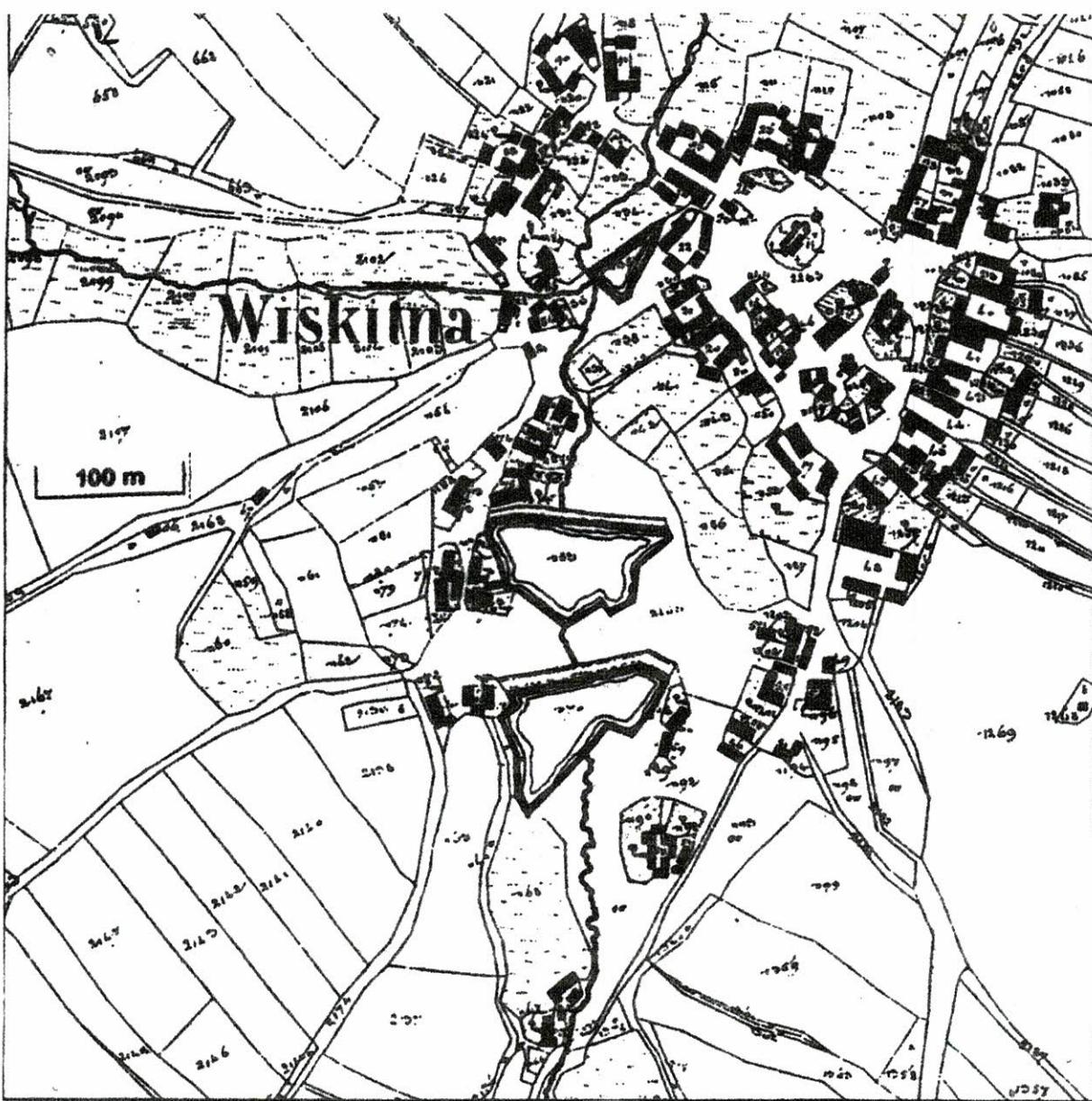
Proč se však vracíme
k hodinám s kukačkou,
k skromnému světlu
petrolejových lamp,
do starých chalup
uprostřed vsi?
Snad se nám stýská,
že o tom ani nevíme.
Snad proto,
že z dávných kořenů
Stoupá i naše míza,
z jednoho kmene,
že jsme ratolesti
a s těmi před námi,
že jedné krve jsme
a že jsou dodnes
skryté v nás.

Alena Vesecá
kronikářka

KRONIKÁŘI

Každá vesnice má o čem vyprávět.

Degretem gubernia pro království české ze dne 31. 8. 1835 dokonce Nejvyšší purkrabí hrabě Karel z Chotek nařídil, aby od nového roku 1836 v každém městě, obci, faře a škole byla založena pamětní kniha či kronika. Ve čtrnácti bodech se ukládá, jak je spravovat, jaký užívat formát, psát na dobrém papíře, dobrým inkoustem. Kronikářem měla být osoba schopná, k dílu se hodící, zachycující události vztahující se k obci. Od vzniku Československa platil o kronikářství zákon č. 80 z r. 1920 a vládní nařízení z r. 1932. Zákon předepisoval obcím vésti kroniky a podporoval osobnost kronikáře. Množství dalších předpisů v dalších letech zaniklo. Kroniky se musely předkládat k nahlédnutí a byly-li nalezeny protivládní či jinak vadné zápis, byly kroniky zničeny. Obdobně zněl pokyn Ministerstva kultury ČSSR ke zhodnocení kronik a záznamů z let 1968- 69- zápis uvést na pravou míru, pokud neladily se zásadami politiky strany a vlády.

Vyskytná, mapa stabilního katastru z roku 1829.

Původní půdorys obce – okrouhlice.

Domy se stavěly kolem kostela.

V roce 1790 byli ve Vyskytné :

Celoláníci - 4 (na čp. 1,2,13,50)

Pülláníci - 11 (na čp. 3,5,6,7,8,9,10,11,16,17,18)

Čtvrtláníci- 5 (na čp. 20,23,24,25,26)

46 chalupníků a domkařů

2 další hospodáři - hospoda čp. 21 a mlýn čp. 49

4 nájemci panského dvora čp. 4

8 podruhů na čp. 12,14,15,19,27-33, ost. bez čp.

V roce 1654 podle Berní ruly žili ve Vyskytné :

Sedláci – Budinský Matěj

Dolejší Jan

Kopačka Adam

Malej Ondřej

Novák Jan

Pech Martin

Prázdnej Matouš

Prdelka Jakub

Prokeš Jan

Staněk Filip

Štěpán Matouš

Váša (Máša) Jakub

Vytisk (Vytiska) Havel

Zmeškal Jan

Novák Mikuláš, mlýn o 1 kole

Chalupníci – Strnad Václav

Šulc (Stelz) Mikuláš

Vojtěch Václav

Zahradníci

(bez pozemků, popř. malá zahrádka u chalupy)

Dobiáš Martin

Jelínek Jan

Machů Václav

Pekař Augustin

Pekař Jiřík

Pekař Václav

Pulda Jan

Strnad Matouš

Švec Antonín

Stavení pustá: Čárovský, Čišťovský, Janšovský, Mathulovský,
Nečasovský, Novotného, Pechovský, Rásochovský,
Sýkorovský, Topinkovský, Žáčkovský

Počet domů a obyvatel od r. 1379 :

<i>Rok:</i>	<i>Domy:</i>	<i>Obyvatelé:</i>
1379	45 osedlých	
	17 podsedků	
1654	41 (38)	
1713	62	
1843	85	560
1869	94	678
1880	103	742
1890	103	708
1900	107	674
1910	117	696
1921	117	721
1930	122	578
1950	124	506
1961	122	511
1970	117	455
1980	112	462
1991	149	512
1997	158	500
2005	164	522
2010		685
2015		704

<i>Postavené domy :</i>	1920 – 1945	<i>celkem</i>	24
	1946 – 1980	"	60
	1981 – 2001	"	54

Starostové ve Vyskytné

Tomáš Matějka	1843
Jan Norek	1850
Jakub Dolejší	1875
Hynek Matějka	1883
Josef Matějka	1896
Jan Rásocha	1902
Josef Burian	1912
Jan Matějka	1919
František Maršík	1921
Václav Vytiska	1923
Josef Burian	1927
Josef Slavík	1931
František Vopalenský	1945
Vincenc Matějka	1946
Karel Kokeš	1950
Josef Oubrechť	1951
Vincenc Matějka	1954
Jaroslav Svoboda	1964
Jaroslav Markvart	1970
Jiří Pahr	1981
Jiří Roubíček	1989
Josef Fridrichovský	1994
Jaroslav Přibyl	1998
Josef Fridrichovský	2002
Josef Fridrichovský	2006
Tomáš Koch	2010
Tomáš Koch	2014

Stříbrný, klasickým, k mohutným
zvukům. Dával svou povolnost a zájmeno
svého obecního náčelníka, starosty obce
nebo předsedy, když všechny
zvědavci slýchali František Matějka
vykonávat svou funkci. Starosta
obce byl také vlastníkem statku, jenž
byl osídlen, když samým tím
založil obec a zastavil všechny
nové matky s jejich dětmi na starou
v půdce.

V. 1. 1866. Dne 1. prosince 1866.

Tomáš Matějka

zvědavec

František Matějka

zvědavec

Ústřední počet obyvatel obce je výše uvedený
výše počet obyvatel obce, když byly vydány
doklady o výdeji v roce 1866.

Tomáš Matějka

zvědavec

Podpis starosty Tomáše Matějky a razítka obce z roku 1866

Znáte historii vyskytenských lesů?

Takto ji popsal v kronice Václav Vytiška čp. 2 v roce 1929

Dne 14. dubna 1929 pozval jsem stařečka Františka Slavíka, v lidové mluvě zvaného cestáře, aby mi vyprávěl historii, jak jí slýchával z úst svého děda Tomáše Matějky, který bydlel v č. 11 v pěkném statku, který dnes je rozprodán jako mnoho jiných.

Byl prvním starostou obce po zrušení rychtářů, kdy - letopočet dědoušek nezná.

Zdá se, že lesy patřily kdysi jednotlivcům, jak v Terezínském a Josefovském archivu v Praze zaznamenáno, a při náboženských válkách a základných časech tehdejších sedláčí byly nuceni utéci i cizácká vrchnost tehdejší vybrala si nejlepší pozemky, a horší ponechala obcím.

Správa obecní tehdejší nebyla tak vázána jak dnes a každý si s obecním dělal jak se svým. Tak i s lesy uvedenými se dalo! - Kdo co potřeboval, vzal si, kde chtěl.

A jak to již ve světě bývá, závist a nešvár všude rádi se usadí. Některým se zdálo, že jimi běhou více než tito, a šli žalovat k pelhřimovské vrchnosti, kterým byli jako poddaní.

Páni rozřešili spor následovně:

Dosadili hajného, který byl pověřen úkolem jednomu každému dřív vydati, a za každý pařez museli hajnému zaplatit jeden groš, což bylo jeho služné - bydlení v čp. 11.

To byl kámen úrazu, kdy naši otcové, aniž o tom věděli, ztráceli pozvolna práva na lesy. Mnozí přestali platiti daně, což bylo velikou chybou, a mnozí moudřejší usnesli se, že povedou spor s vrchností pelhřimovskou.

Zachovala se jména následujících občanů: starosta Tomáš Matějka č. 11, Přádný č. 8, Dremisa č. 7, Jan Pípal č. 5, Linhart č. 18, Jan Vytiška č. 1, Voják č. 32, Maršík nebo-li Šedivej - to byli hlavní vůdcové sporu.

V době vedení sporu přijeli do Vyskytné páni v kočáre, za jakým účelem, poště nepraví, a sedláci v nenávisti a v rozhoření rozobili jim kočár.

Po čem byli nuceni utéct, a následk byl ten, že obviněni byli ze zhoubení. Že selské rebely uměli páni krotit, jak známo na Janu Sladkém Kozinovi a Kubatovi. Pozvali na ně vojáky! Každému ze jmenovaných vůdců sporu byli dáni na stravování a placení vojenského žoldu. Zajistě v tehdejších časech trest velmi krutý, aby spupnost selská byla zchlazena. Mimo toho, který se z vůdců sporu nesklíl v lesích, byl chycen a žalářován.

Spor se vedl, ale právního zástupce nebylo k najít, který chtěl by proti pánum prostřednictvím advokáta hájit. Konečně našli advokáta v Praze, Brereaauer jmenovaného, který s opravdovou snahou se záležitosti ujal, ten však náhle zmírel a věc byla v koncích. Jiného zase nebylo možno sehnat.

Tehdejší sedláci byli sice pevný jako ze žuly, ale neměli vzdělání a k němu přílišnost, jako my máme dnes právo všechno užít, a neměl zastání.

Tu asi agitaci pánu počali mnozí občané proti sporu se stavět a menšina chtěla jej vésti dále. Starosta jezdil do Prahy a konečně přinesl zprávu, že můžou při nahrazení výloh obdržeti jednu polovinu lesů, a tu spolu občané mu odpověděli, že když dávají polovinu, dají rádi celou.

Soud však rozhodl o jejich žádosti zamítnutím. Občané postavili se proti svým zastáncům a tito byli nuceni platit veškeré výlohy s procesem spojené. Nejvíce postižen byl první starosta Tomáš Matějka tak, že jeho grunt o výměře 300 mér padl sporu za oběť.

On v chudobě otci svého vnuka Františku Slavíkovi bolavým srdcem ukazoval hranice vyskytenských lesů.

V prvé chvíli snad přece se zízelelo svého bývalého starosti, a jako v odměnu, jelikož byl milovník rybaření, dal mu v užívání obecní rybníky a sice v Strahověch nyní proměněn v býkovnu, Petřů, Podrážskýho a Škodáku. Však záhy soucit vyprchal a rybníky mu odebrali. Zemřel v chudobě, mnohými litován, a jimi kladli mu za vinu, že on zkázy byl původce. My však majíce rozhled, litujeme jej, vědouce, že práce veřejná nevděčná.

Předkům vzali lesy, ale vědomí učiněné křivky hlodalo v selské duši a tvr-

dé selské hlavě hořel vzadu.

Vyhorela chalupa č. 80, známá Jachková!

Občané učinili poslední pokus odporu. Jeli s potahy do lesa, káceli bez svolení na stavbu potřebné dříví - však nedlouho dopráno jim se těšit s provedením svého smělého činu - usvědčení z krádeže, schytání a uvěznění. I dvacetiletý hoch Jan Pípal, který držel pouze voli svého otce, byl uvězněn, proto asi, až nebude starých rebelů, aby těm mladším dovezl dát výstrahu, že neradno stavět se pánum na odpor. Však myslénka na práva těchto lesů nevymizela z hlav v pozdějším pokolení a chtěli obnoviti opět spor Jakub Dolejší č. 21 a Josef Pádiiv č. 50, kteří byli zmocněni a bylo jim povoleno obecním zastupitelstvem 200 zlatých a již před tím dal Jakub Dolejší studovati svého syna Rudolfa, chtěje z něho mít právníka, který by pocitivě upíránych práv vydobyl, plán se nezdářil, an tento se stal doktorem medicínou a spor obnoven nebyl.

Nastal rok 1914 - 26. srpen - všeobecná mobilizace a vypuknutí války světové a tu stará myslénka osvobození národa českého od jha poddanství rakouského se zjítřila a pracovalo se jak za hranicemi, tak též i doma (v zemi) za naše osvobození, kterého jsme dosáhli a 28. října 1918 byla ohlášena naše samostatnost a národ nás začal vládnout sám sobě.

Nastala parcelace velkostatků a vrácení půdy neprávem nabýté, a tu zástupci naší obce v roce 1919 se ujali staré myslénky, že budou se domáhati navrácení odcizených lesů.

Na odporučení Dr. Rudolfa Dolejšího byl zplnomocněn k tomuto provedení Dr. Jaroslav Urban, advokát v Praze, který učinil pátrání v zemských archivech, v nichž shledal, že jmenované a dožadované parcely naší obci, jsou již přepsané v zemských deskách, zaznamenané jako majetek (vlastnictví) města Pelhřimova.

BÁDÁNÍ

Berní rula L. P. 1654 Vesnice královského města Pelhřimova, kraj Bechyňský.

Vyskytná

Rolníci osedlí: Jakub Máša, Ondřej Malej, Filip Staněk, Jan Novák, Jan Prokeš, Matěj Budínský, Matouš Štěpán, Jakub Prdelka, Havel Vytiska, Jan Dolejší, Jan Zmeškal, Martin Pech, Adam Kopáček, Matouš Prázdnej, Mikuláš Novák.

Chalupníci: Václav Strnad, Mikuláš Steltz, Václav Vojtěch.

Zahradníci: Martin Dobiáš, Jan Jelínek, Augustýn Pekař, Jan Pulda, Antonín Švec, Matouš Strnad, Václav Machů, Václav a Jiří Pekař.

(Zahradníci to nebyli v našem slova smyslu. Měli jen malé políčko, které chránili plotem- zahradou.)

Dalších 12 usedlostí bylo pustých. Zajímavé, že se s některými jmény setkáváme v naší obci i dnes. Jde tedy o velmi staré rody. Dolejší, Štěpán, Vytiska.

Tereziánský katastr L. P. 1722

Tereziánský katastr neuvádí rozměry polí, jen jejich bonitu a jsou zde uváděny názvy polí. U Malý louky, U Kříže, K Hovorkovi, Za Lískem, Pod Beledinkou, Na Širokém, U Formanů, V Koutech, V Písku, Na Studýnkách, V Pratích.

Přesto, že je tomu téměř tři sta let, některé názvy se dochovaly a užívají dodnes- V Koutech, Za Lísky, Beledinka, U Hovorků.

Gruntovní knihy- archiv Pelhřimov

Chceme-li se více dovědět o svých předcích, v bádání nám pomohou i Gruntovní knihy. Vyskytná je má vedené od r. 1555- do r. 1807. Je zajímavé, že ještě v roce 1807 se píše Vyskytná s měkkými i „Wiskitná“.

Matriky- archiv Třeboň

Dalším pomocníkem v bádání jsou matriky, které faráři vedli asi od r. 1640. Ve Vyskytné byla fara od r. 1352, od r. 1620 patřila k Červené Řečici, od r. 1671 Pelhřimovu, od r. 1693 Chvojnovu a až teprve r. 1720 byla fara znovu obnovena ve Vyskytné. Je tedy nutné pátrat ve všech matrikách. Ovšem některé záznamy jsou velmi jednoduché, chybí třeba jméno otce ženicha, stáří zemřelého, číslo domu. Při bádání je vše nutné. Někdy farář nedělal rozdíl mezi Matoušem a Matějem. Velmi špatně se bádá v matrikách Chvojnova z let 1717- 1745, protože je matrika částečně ohořelá- při požáru fary. Byla s velkou péčí restaurována pracovníky archivu, ale každá stránka je téměř od poloviny nečitelná, někde chybí, jinde z ohořelého papíru jen nepatrнě prosvítá písmo.

Školní výkazy- archiv Pelhřimov

Ze školního výkazu se dovídáme jméno žáka, narození, bydliště, jméno otce, nebo matky, někdy i zaměstnání rodičů. Jsou zde i zápisy o chování a docházce žáků. Někteří žáci měli velmi špatnou docházku. Teprve, když napadl sníh, posílali rodiče žáky do školy. Jak se otevřelo jaro, byl konec docházky. Bylo třeba husopasky, pasáka i chůvy. Škola se vyprázdnila. Nemůžeme se divit, že se nenaučili číst ani psát. Na některých smlouvách pak nacházíme místo podpisu +++. Legrační je číst i poznámky: Kradl spolužákům svačinu, ale je chytrý a šikovný, nebo Vybjíral hnízda a ptáky zabíjel. Bylo by zajímavé, jak byl žák potrestán. U rodičů jsou třeba tyto poznámky: Marousek byl dohazovač, matka Anny (1870) Františka byla padlá- svobodná matka. Z této poznámky je vidět, jak všichni dívku odsoudili za poklesek.

Zajímavé jsou třeba údaje ze školního r. 1875- 1876. Ve škole bylo 214 žáků- 120 chlapců, 94 dívek

Z Vyskytné 110 žáků, ze Sedlišť 21 žáků, z Branišova 20 žáků, z Jankova 24 žáků, z Opatova 39 žáků.

Hledáme-li stopy předků, školní výkazy nám mohou také pomoci.

Porovnat můžeme se šk. r. 1994- 1995. Všech žáků 108- 46 chlapců, 62 dívek

Z Vyskytné 58 žáků, ze Sedlišť 1 žák, z Branišova 2 žáci, z Opatova 24 žáků, z Proseče p. Křem. 4 žáci, ze Stříteže p. Křem. 1 žák, z Mysletína 2 žáci, ze Žirova 8 žáků, ze Strměch 8 žáků

Nález

V r. 1975 Josef Matějka a Fr. Vesecík čp. 130 čistili studánku V loučkách. Při této činnosti našli větší střep nádoby. Střep jsme zaslali do Archeologického ústavu do Brna. Dr. Měřínský, pracovník ústavu, upřesnil stáří a podobu nádoby. Jedná se o konec XII., začátek XIII. Století. Střep je pokladem, protože dokládá, že v této době bylo už v našem kraji osídlení. Možná, že v těch místech byla vesnice. Mnoho vesnic později zaniklo. Odpověď už asi nikdy nedostaneme. Střep nádoby je v knihovně.

ŽIVOT V OBCI V ROCE 1915

Obecní zastupitelstvo- starosta Burian Josef., radní Rásocha Jan, Maršík Fr., výbor Jůzl E., Novotný Josef, Vytiský Jan, Vácha Jan, Mareš Josef, Zmeškal Jan, Štěpánek Fr.

Obecní sluha- Řáda Václav

Farní úřad- Staněk Matěj

Obecná škola- říd. Uč. Novák Fr., uč. Vojtěch Emil, Semotán Bohumír, Fialová Marie, Jůzlová M.

Porodní bába- Šeredová Marie

Poštovní úřad- Holá Julie

Spolky- spořitelní a záložní pro Vyskytnou a okolí starosta Dolejší Jan- mlynář, spořitelní a záložní spolek Vzájemnost starosta Řáda Fr.

Lesní revír- Farka Josef

Hokynářství- Maroušková Terezie

Hostinec- Novotný Josef, Roh. Fr., Řežábek Antonín

Koláři- Mareš Josef, Veškrna Václav

Kováři- Berka Matěj, Hodač Václav

Krejčí- Kaška Ant., Kubíková Marie, Matějka Fr., Nechvátal Ant., Řáda Josef, Štěpánová Josefa, Veselý Matěj

Mlynáři- Dolejší Jan, Vohlídal Václav- i pila a šindelka

Obchod- nádobí Rangl Václav (po trzích), smíšené Holý Bohumil, Jůzl Em., Tymich Ferd.

Obuvník- Kubík Václav, Slavík Jan, Slavík Josef

Pekaři- Bárta Fr.- i krám, Musil Jan- i krám a výroba lihovin (viz. Příloha)

Pila- Janáček- i Šindelka

Řezníci- Matějka Josef, Řežábek Antonín

Trafiky- Dvořák Jan, Vorálek Fr.

Truhláři- Koch Vojt., Paclík Josef, Pípal Fr.

Strojník- Fridrichovský Karel

Výroba lihovin- Musilová Růžena

Organizace- Sbor dobrovolných hasičů, Jednota pošumavská, Sdružení českých křesťanů- zemědělců

Četnická stanice- strážmistr Straka Fr., velitel Matoušek Old., Kosař Josef

HYNEK MATĚJKA

Zakládajícím členem hasičského sboru byl Hynek Matějka, který byl v letech 1883-1896 starostou obce. Pocházel z Horní Cerekve- syn Jana Matějky, tkadlec z H. C. čp. 18 a matky Mariány Vobrové z Jihlavy. Ve Vyskytné byl pekařem v čp. 24 (dnes u Oubrechta). Z vyprávění starousedlíků měl se svou ženou Kateřinou dvě dcery a dva syny. Syny dal studovat a na studiích je podporoval. Jeden se stal knězem a druhý místo studií vysedával po hospodách. Matějka se zadlužil a musel dům čp. 24 prodat. Odstěhoval se do Svépravic, kde prý obchodoval. Zemřel v roce 1925 ve stáří 78 let ve Svépravicích. Možná, že to byl jeho syn- kněz, který ho upozornil na zakládání hasičských sborů. (Od roku 1864) a od roku 1883 došlo k založení sboru i ve Vyskytné. 130 let uplynulo od založení a památce zakladatelům sboru je věnována brožurka, vydaná v roce 2013.

ZAJÍMAVOSTI Z HISTORIE OBCE

1. 12. dubna 1875 na první neděli postní byly posvěceny nové varhany v místním kostele.
2. 19. července 1903 stihlo náš kraj velké krupobití. Nastala velká bída. Občané dostali podporu od státu- 50 kg žita k setí a později dostala obec 3 000,- Kč a povolena subvence na stavbu cesty k myslivně 1 000,- Kč.
3. Na podzim roku 1904 byl zřízen sbor Národní jednoty Pošumavské, hlavně zásluhou p. lesního Šeráka. A od bohoslovecké literární jednoty Jirsík obec dostala 40 svazků knih. Pan farář si zapsal, že lidi málo čtou, proto jsou tak „pozadu“.
4. V roce 1908 před velikonočními svátky si obec pořídila nové věžní hodiny. Hodiny stály 500,- Kč. Nejvíce na ně daroval Jan Rásocha.
5. Na zelený čtvrtok v roce 1908 dělali u Vytisků plot a při kopání jámy pro sloup přišli zcela mělko na dřevěnou truhličku, ve které byly 2 váčky- kožený s 9 zlatými dukáty a větší plátěný se stříbrnými mincemi. Těchto bylo na 700 od nejmenších haléřů po největší tolary. Peníze měly zřetelný nápis i znak, neb obraz a nejnovější měly letopočet 1634, ostatní byly z 16 století, byly tedy zakopány ve válce třicetileté. Dukáty rozprodávali po 10,- Kč. Dva dukáty a $\frac{3}{4}$ kg tolarů stříbrných koupilo Muzeum v Pelhřimově.
6. Rok 1912 byl neobyčejně studený a mokrý. Hlavně v srpnu a září. Žito sice narychllo hospodáři sklidili, ale hůře bylo s ovesy. Pro deštivé počasí je nemohli ani posít. Museli to svážet mokré a vzrostlé. Otavy někteří domů vůbec nedostali. Ještě hůře bylo s brambory. Kdo si přispíšil, dostal jich pár domů, ale 5. října uhodily silné mrazy a brambory na polích namrzly a ve sklepech pak shnily. Někteří hospodáři neměli na jaře sadbu.
7. 14. ledna 1912 o půl deváté spadl někde meteor. Obyvatelé tento úkaz zaznamenali- rozsvítilo se tak, že by mohl na zemi špendlík najít. 10. dubna byla sněhová vánice a mrzlo, ale v Praze vše kvetlo.
8. Dne 8. března 1917 musela obec odevzdat zvony pro válečné účely. Byl to zvon z roku 1763 s obrazem Bolestné p. Marie a sanktusový zvonek, který vážil 5 kg a velký vážil 163 kg. Při druhé rekvizici byl odvezen nejstarší zvon z roku 1484- 325 kg. Zachoval se zvon Prokop z r. 1555, s krásným hlasem. A 19. června 1918 nám vzali píšťaly z varhan ve váze 11,5 kg.

Místní JMÉNA

Dříve než byly pozemky opatřeny topografickými čísly, byly pastviny louky, pole, lesy pro lepší orientaci označeny jménem, jenž určilo polohu v obci. Tak vznikla pomístní jména. Za název byla vzata jména, **kde se pozemek nacházel**- Za vrchy, Na homoli, V Křížnici; **nebo se na tom místě něco stalo**- Bojiště, Na Biřictví, Na spáleném kopci. Jméno bylo ovlivněno i **tvarem pozemku**- Na sekyrce, Tále; i **jakost půdy**- Ve Žlutinkách, Na písku; některá místa měla jména hospodářů- Na Váchovně, Na Šulovým atd. Podrobněji o místních jménech v příloze- kronice uložené v obecní knihovně. Kronika je doplněna fotografiemi míst i s mapkou.

I v obci vzniklo mnoho pomístních jmen pro přehlednější orientaci v obci. Kdy vznikly, už nezjistíme. Užívají se od nepaměti a určitě vznikly z událostí. A tak i ve Vyskytné máme několik „ulic“.

Kozí- Kozina: v této části chovali hospodáři kozy a touto cestou se honily kozy, ovce i krávy na pastvu na Ovčín.

Na ovčině- dnes Sázavská: zde byly pastviny. Jedna louka se jmenovala Na Bejkovně. Byla to louka obecní a užíval ji hospodář, který měl ve stáji obecního býka.

V Račanách: někdy se nesprávně říká V Hradčanách. V této části obce žili chlapci, kteří chodili soustavně pozdě do školy. Nejdříve chytali raky, a proto jim pan řídící říkal Račanáci.

Kostnice: nejzajímavější a tajuplná je ulička, které se od nepaměti říká Kostnice. - jdeme sáňkovat ke Kostnici, Vinca bydlí u Kostnice. Ve všech obcích v okolí, kde je kostel je i márnice- domek, kam se dávaly máry- vozík na raket. Zde byli před pohřbem uloženy zemřelí, kteří nepatřili do obce a zde zemřeli- krajánci, pocestní atd. Všude tedy márnice, ale u nás kostnice. Vysvětlení? Při opravě kostela v 80. letech minulého století se opravila i kostnice a zjistilo se, že pod celou místností jsou uložené kosti. Pracovníci vzali dlouhou tyč a ta procházela, to znamená, že zde někdo rádně kosti uložil, že to nemůže být např. společný hrob, jak se dělalo při morových epidemiích. Jak se do kostnice kosti dostaly? Rušil se hřbitov? Přehnala se přes obec válka? Otázek je mnoho. Při dnešní technice by archeologové mohli záhadu rozluštit. Dokázali by určit stáří kostí, zda to byl muž, žena, dítě, nemoci atd.

U zvonice- ulička, kde stojí naše stará, památná, dřevěná zvonice. I tady je plno záhad, které čekají už několik století na rozluštění. Byl zde klášter či nebyl? Proč je tak daleko od kostela- fara ještě dál? Proč se zde při opravách nalézají také kosti, které jsou uloženy obráceně- obličejem do země? Snad záhady rozluští až naši potomci.

Další pomístní jména obce v kronice, jména po chalupě, také uložené v obecní knihovně.

Na oborech- je to bývalá trasa polí směr oři cestě k Polánkům, po levé straně. Byly to prostorné lány 1. bonity a patřily Burianům, Váchům a J. Marešovi čp. 7.

Na dolech- směr k Branišovu, pole na nejvyšším terénním bodu. Vznik označení je asi nejstarší v katastru obce. Vznik lze spojit s minulostí, kdy se přibližně v těch místech dolovalo.

Hadí vrch- je to svahovitý kopec po pravé straně silnice k Sázavě. Pole tam byla poměrně úzká v počtu asi 10 majitelů. Meze byly kamenité a zarostlé lískovými keři. Na nejvyšších bodech malé lesíky (selské). Je pravděpodobné, že se tam dařilo hadům.

Za farou- pole náležející v dřívějších dobách faře, protože fara měla vyhovující hospodářské budovy a čeládku.

U pěšinky- je to několik polí při cestě k mlýnu u Hovorků

Na fialkách- tak se říkalo polím vlevo od rychnovské silnice- směr k Borovinským-Matějkům.

MÍSTA SE ZAJÍMAVÝM NÁZVEM

Na podrobné mapě Vyskytné a okolí nalezneme místa se zajímavým pojmenováním.
Na Bojišti, Na Království a Špeták (určitě dříve Špitál). Co se v těchto místech stalo?

V místech jihovýchodně od Branišova, kde se dosud říká Na Bojišti a Na Království, existují různé nezvratné důkazy o tom, že v těchto místech bylo bojováno. První zpráva o tomto bojišti uvádí kniha Dějiny českého povstání od Gindelyho (I. na str. 348). Dále i Ottův slovník naučný na str. 230, podle kterého však nebyla zde bitva za vpádu Švédů, nýbrž hned na počátku českého povstání roku 1618, tedy ještě před bitvou Na Bílé hoře, v době kdy se k této bitvě schylovalo a kdy se po Českých zemích potulovalo mnoho různých císařských žoldáků. Když v roce 1618 vtrhlo císařské vojsko do Čech, utábořila se jedna část tohoto vojska, které vedl generál Dampiere, u Rohozné v místech, kde se dosud říká V Šancích. Jsou tam zachované památky z této doby- polní zákopy s vyhozenými násypy a příkopy. V těchto místech prý bylo vojsko generála Dampiera, hodlaje odtud vtrhnouti na Moravu. Druhá část těchto Dampierových vojsk se utkala právě u Branišova 3. listopadu 1618 se stavovským vojskem, které vedl hrabě Thurn tak, že velký počet císařských vojsk zůstala na bojišti. Bylo to první velké vítězství stavovského vojska na počátku českého povstání.

Důkazem o této bitvě je větší množství koňských podkov uložených v okresním muzeu v Pelhřimově, Které v místech, kde se říká Na Bojišti, nalezl v roce 1914 Jan Matlák, rolník z Branišova čp. 34 při dobývání pařezů v lese. Po této prohrané bitvě u Branišova vojska v Šancích u Rohozné nečekala na další porážku a pospíchala zpět k Jihlavě a část k Jindřichově Hradci. V Šancích nalezl lesní správce dělovou kouli v průměru 6 cm., která je taky v muzeu v Pelhřimově. K této bitvě Na Bojišti se zachovala i pověst. Po bitvě Na Bojišti se údajně jeden raněný voják doplížil až k jakési studánce, kde si vodou omýval rána, které v boji utrpěl. Rány se začaly rychle hojit a voják se uzdravil. Šlo o studánku pod Křemešníkem, o které se potom začalo mluvit jako o zázračné studánce. Ke studánce začali ze všech stran putovat churaví poutníci, aby u studánky získali uzdravení. Toto dalo jistě i podnět ke konání pozdějších poutí na Křemešníku.

Tolik o bitvě u Branišova a místě Na Bojišti.

POČASÍ

Venku může být jakékoliv počasí, stejně budeme nadávat. Buď je příliš horko, zima, prší, sucho, fouká vítr atd. O rozmarech počasí si povídáme pořád dokola, stejně jako to dělali naši předkové. V dávných dobách to ani jinak nešlo- bez dobré úrody bylo těžko žít. Zemědělci vše podřizovali přírodě. Vznikala přísloví- Únor bílý, pole sílí; Na Hromnice musí skřivan vrznout, i kdyby měl zmrznout. Je pravda, že většinou přilétal kolem 15. února, ale během 150 let 2x přiletěl už 21. ledna- bylo teplé předjaří. Teploty počasí se naznamenávají v Praze v Klementýnu od roku 1775. Záznamy o počasí jsou i starší. Připomeňme si některé.

r. **1709**- třídenní holomráz- moře zamrzlo, stromy praskaly, zvěř hynula, podchlazením umírali lidé i ve stojí, nebylo možné pohřbívat. Zima v r. 1709 zabila 600 000 lidí. Jen Paříž přišla o 24 000 obyvatel.

r. **1868**- velké sucho, hlad, bída.

r. **1870**- napadlo tolik sněhu, že musela být vrata naší fary otevřená. Sněhová závěj u Filipů byla tak veliká, že si museli prokopat tunel.

r. **1903**- krupobití- hlad. Vyskytná dostala od státu podporu- 50 kg žita a 3 000,- korun.

r. **1911**- Neobyčejné sucho, vedra. 14. září se ještě děti koupali v potoce. Nebyly otavy, lidé se obávali, že nebude píce, tak prodávali dobytek. Zima byla mírná- sníh napadl až 7. ledna 1912.

r. **1912**- neobyčejně studené léto a mokré. Obilí se seklo v kabátech, některé obilí se sváželo vzrostlé. Ještě hůř bylo na podzim, 5. října silné mrazy a po dušičkách už napadl sníh. Kdo nestihl sklidit brambory, byl na tom zle. Za několik dnů sníh roztál a až do ledna bylo bez sněhu. Vánoce teplé a bláto. 30. a 31. prosince někteří rolníci orali.

r. 1918- 21. dubna na pomlázku vánice a silný mráz, který trval až do 7. května, tři dny bylo teplo a zase mrazy. 18. května sněhová krupice- stromy nekvetly, nebyla píce. Teprve 25. května se oteplilo. Stromy kvetly až v červnu a žně začaly až 11. srpna. 30. října už zase mráz a sníh, brambory, řepa, zelí- zapadlo.

r. **1920**- v květnu asi ve tři odpoledne se strhla krutá bouře s takovým lijavcem, že v několika minutách bylo všechno pod vodou. F. Štěpán z čp. 55 o tom vypráví: „Bralo nám to dříví okolo chalupy, prasata se topila, voda nám tekla do síně, do kuchyně. Voda se valila u nás přes silnici. Navečer jsme vytahovali různé nářadí (škopky, vlčka

na řezání atd.) z rybníka. Dole ve vsi to vyvracelo kamenné sloupy u zahrad a valilo je to několik metrů, až se někde zachytily. U Procházků čp. 22 (Bláha) zvedla voda na dvoře celý blok hnoje a zarazilo se to u vrat, takže je nemohli otevřít. U Palouckých (Slavíků) voda vyvrátila podlahy a skácela nábytek, voda také tekla okny. Most nestačil- voda tekla přes silnici. A ty cesty i pole, samá rokle.“ Takovou povodeň žádný nepamatoval.

r. 1921- v červnu sněhová krupice. V červenci a v srpnu taková vedra, že lidé nemohli chodit bosí. Úroda slabá. Kolem Vánoc se oteplilo, až se žita začala zelenat. Tuhá zima začala až koncem ledna a trvala až do března. Po Josefu napadl znova sníh, který vydržel až do 10. dubna.

r. 1923- ještě v červnu mrzlo, prý 150 let tak nebylo. Na Vánoce napadl sníh, 3 měsíce se jezdilo na saních. Stromy nerozvítly. 5. února zabloudil Josef Slavík na cestě z Branišova. Domů nedošel- našli ho až třetí den zmrzlého pod hájovnou

r. 1929- Zima tak tuhá- až -32°C. Při pozdvihování kalichu zamrzlo víno, v hospodě přimrzaly půllitry.

Tak bychom mohli pokračovat i o dalších zajímavostech počasí v dalších letech. Počasí neporučíme. Stejně jako přívaly sněhu v zimě, jsme překvapeni a zaskočeni únavnými vedry v létě. Otázka se nabízí- je to konečně důkaz globální změny klimatu? Těžko říct. Byli jsme zvyklí na mírné pásmo v Evropě. Na to bychom měli pomalu zapomenout.

OCHOTNICKÉ DIVADLO

O divadelní činnosti staré kroniky mlčí, ale od starousedlíků se dovídáme, že činnost ochotnického divadla byla bohatá, a to ve Vyskytné i v okolních obcích- Sedliště, Sázava, Olešná atd. Hrálo se několikrát do roka a všechna představení byla vždy hojně navštěvována. Možná, že úroveň herců a výběr her nebyl vždy dobrý, ale pro všechny to mělo veliký význam. Především to utužovalo vzájemné vztahy a určitě i posilovalo vlastenecké cítění.

Kdy se hrálo?

První představení na Mikuláše, po představení byla nadílka. Druhé na Silvestra-jednoaktovky, kuplety, pak byla muzika. Třetí o Velikonocích. Čtvrté v červnu než začala práce na loukách.

Kdo hrál?

1920- 1939 Národní jednota Pošumavská, Hasičský sbor, Škola.

1920- 1935 v zimním období navštěvovala naši obec kočující herecká společnost Vaverkova a Macháčkova.

1939- 1945 Národní Matice, Hasičský sbor, Škola, Místní osvětová beseda.

1938 navštívil obec putující herc a tři dny v naší obci hrál.

1946- 1963 Divadelní spolek Jirásek, Škola, ČSM.

V Těchto letech hrálo v obci několikrát Horácké divadlo z Jihlavy. Úspěch měla Noc na Karlštejně.

Kde se hrálo?

V místním hostinci u Novotných, později u Matějků. Za příznivého počasí o Velikonocích a v červnu na zahradě pod kostelem. S nacvičeným divadlem se jezdilo i do okolních obcí.

Co se hrálo?

Na statku a v chaloupce, Smír, Zlatá husa, Darebák, Mučedník brixenský, Pražské švadlenky, Charleyova teta, Naši furianti, Psohlavci, Oči pod závojem, Zlatý vrh, Její pastorkyně, Maryša, Dvě Maryčky, Česká chaloupka, Paličova dcera, Boží mlýny, Gazdina roba, Vojnarka, Princezna Pampeliška, Kolébka, Zelení hájové, Kříž u potoka, Srdce ženy aj.

Jeviště

Jeviště si ochotníci pořídili sami. Místní tesaři a truhláři udělali jeviště rozebírací. Bylo to nutné, protože po divadelním představení byly v hostinci bály a tancovačky.

Kulisy

Kulisy i rekvizity se pořizovaly z vlastních zdrojů. Kulisy namaloval šikovný ochotník, rekvizity se přinesly z domova, závesy, nádobí, obrázky atd. Např. Lucerna- rákosí se nařezalo u rybníka, dalo se do necek s vodou, aby nezvadlo. Necky použil i vodník při výstupu.

Obleky

Šaty používali herci svoje, přizpůsobené hře. Jen některé se půjčily v půjčovně v Jihlavě – paruky, vojenská či knížecí uniforma a obleky.

Líčení

Líčení se provádělo všemi dostupnými prostředky- dřevěné uhlí, mouka, barevné papírky, lišejník. Později se už používala líčidla- značka Leichner a Frankl. Líčil v posledních letech místní holič p. Komma.

Vstupné

Např. 10. 3. 1920 se hrálo Na statku a v chaloupce- Hrubý příjem 461,- Kč, Vydání 125,- Kč, Výnos 336,- Kč, Ve prospěch humanitárních cílů odesláno 200,- Kč.

V r. 1921 část vstupného věnováno na vybudování pomníku padlých. Dále se část dávala na učební pomůcky, na zakoupení stromků na školní zahradu, na knihy do obecní knihovny, část se posílala i menšinám do pohraničí.

Loutkové divadlo

V zimním období hráli žáci školy loutková představení. Hrálo se ve škole a po r. 1945 na faře. Loutky patřily škole. Poslední představení v r. 1950. Do obce přijížděli i loutkoherci, snad potomci Matěje Kopeckého. Např. hráli- Kalupinka, Uhlířův syn. Nikdy nechyběl Kašpárek.

Cenzura

V letech 1939- 1945 se hrálo málo. Každá hra musela být schválena. Zemský úřad provedl cenzuru. Plakát musel být dvojjazyčný. To vše ubíralo na náladě hrát. Např. v r. 1942- Srdce v soumraku jsou uvedeny veliké změny v textu, že se ochotníci rozhodli, že nebudou hrát. Zakázaná byla i hudba. Částečná cenzura byla i po roce 1948.

Jednota Pošumavská

Na podzim r. 1904 byl zřízen odbor Národní jednoty Pošumavské, hlavně zásluhou p. lesního Šeráka. Činnost spolku byla bohatá- hrála divadlo, pořádala bály, stavění a

kácení máje, silvestrovské veselice, výlety, zájezdy s divadelním představením. Do činnosti se zapojovali téměř všichni občané a mládež. Hybnou silou spolku bylo učitelstvo. Z výtěžku se kupovaly knihy, školní pomůcky, trier na obilí, luční brány atd. Část se posílala Čes. červ. Kříži a České menšině. V r. 1939 musel být spolek přejmenován- Národní Matice. V r. 1946 založen spolek Jirásek.

Divadelní společnost- Vaverka

Od r. 1920 zajížděla do obce divadelní společnost Aloise Aleše Vaverky. Zdržela se i dva měsíce. V obci bydlela a zajížděla hrát i do okolních obcí. Byla to malá společnost- 7 herců: Vaverka, Vaverková, Plzeňský, Plzeňská, Sedlák, Císař, Romanovská. Místní ochotníci jim pomáhali hrát, obsluhovat oponu, Gramofon, osvětlení atd. Např. p. Paclík- Vlček jim hrál na housle a jezdil s nimi do okolních obcí. Místní občané je podporovali- chodili na představení, poskytli jim ubytování (u Kubů), stravu, vozili je na žebříňáku do okolních obcí. Zajímavé je, že A. A. Vaverka pochází z Vyskytné. Narodil se 7. 1. 1880. Rodiče měli ve Vyskytné domek, který později prodali p. Paclíkovi (Jarošovi). Ovšem, víc o této společnosti nevíme. Máme jem plakáty z té doby a písemné žádosti A. Vaverky o dovolení hrát. V obci zahráli i osm her. Např. Svatební lože, Chudý písničkář, Falešná kočička, Vyrazila si dva zuby při výletu ze dveří, Polibek smrti, Není opice jako opice.

I tato společnost měla pro vesnici velký význam. Nehráli jen divadlo, ale přinesli i mnoho informací z jejich putování po vlasti, pomáhali v rodinách, kde byli ubytováni.

Divadlo jednoho herce

Zajímavá byla i návštěva jednoho herce. Škoda, že si nikdo nepamatuje jméno. Přišel od Opatova v dlouhém kabátě a v klobouku s „krosnou“ na zádech. Vyžadoval jen paraván, za kterým se rychle převlékal a místní ochotníci mu pomáhali obsluhovat gramofon, osvětlení a oponu. Úspěchem u místních občanů byl veliký. Zahrál dvě představení a odešel směrem na Branišov.

Místní Ochotníci

Marie Potěšilová- Norková, Štěpánová- Koubková, Jan a Josef Matějkovi- Stanoušovi, p. Dvořák